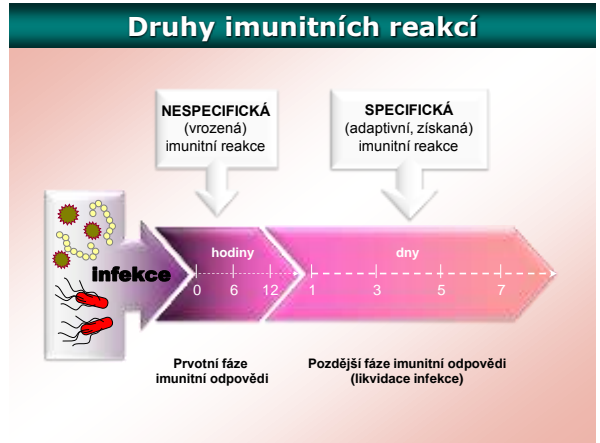

Ivana FELLNEROVÁ
Katedra zoologie PŘF UP v Olomouci

6. Specifická imunita: T lymfocyty

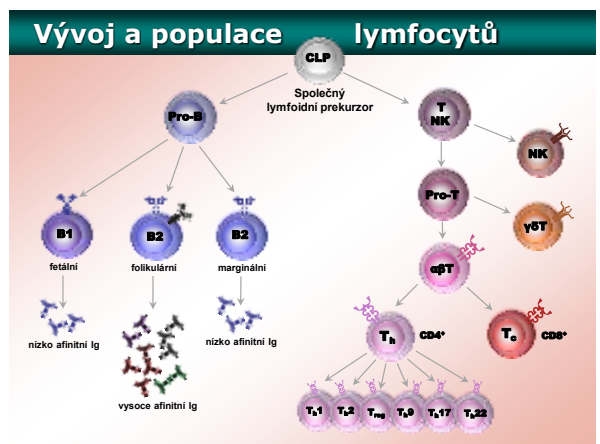
2015/11

Lymfocyty: obecná charakteristika

- Buňky specifické (adaptivní) imunity
- Postnatálně vznik v kostní dřeni z lymfoidního progenitoru
- 25-45% z celkového počtu všech leukocytů v periferní krvi ($7-10 \times 10^9/\mu\text{l}$)
- Dále výskyt v lymfatických uzlinách, slezině, sliznicích, epidermis
- Velikost: $6\mu\text{m} - 16\mu\text{m}$; Velké oválné jádro
- T a B morfologicky nerozlišitelné (jen imunohistochemicky)

Lymfocyty v krevním nátěru

Nezastupitelná role T lymfocytů

Jak se T lymfocyty funkčně liší od B lymfocytů?

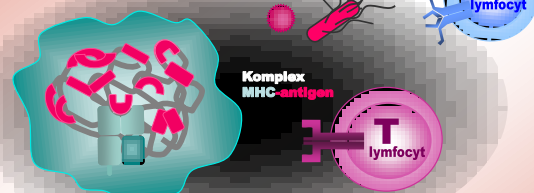

B lymfocyty jsou v určitých případech pro obnovu homeostázy organismu „bezmocné“.

- Při jakém typu infekce?
- Při jakých dalších nestandardních situacích (dějích) v organismu?

STIMULACE T a B lymfocytů

APC: antigen prezentující buňka

- Receptor T lymfocytů (TCR) je specializovaný k rozpoznávání **Intracelulárních antigenů** (hl. peptidů)
- TCR nereaguje s antigenem přímo ale prostřednictvím tzv. antigen prezentující buňky (APC). Rozpoznávají antigen ve vazbě na MHC molekulu (komplex MHC-antigen)

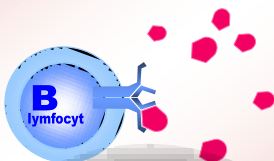

T a B lymfocyty: funkční rozdíl

B lymfocyty

(látková imunita)

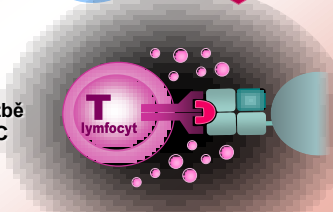
- Přímé rozpoznání Ag
- Produkce protilátek

T lymfocyty

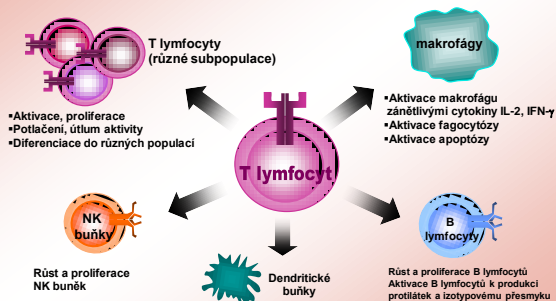
(buněčná imunita)

- Rozpoznání Ag ve vazbě na MHC molekulu APC
- Produkce cytokinů

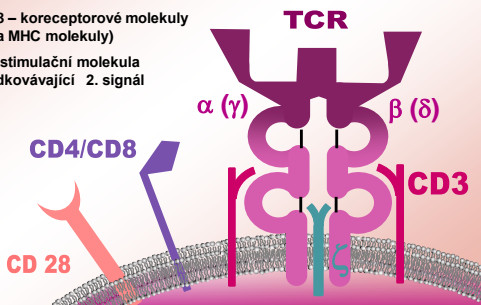
Centrální role T lymfocytů

Představitelé tzv. **buněčné imunity**; jednotlivé subpopulace T lymfocytů produkují cytokiny, které ovlivňují široké spektrum dalších buněk specifické i nespecifické imunity

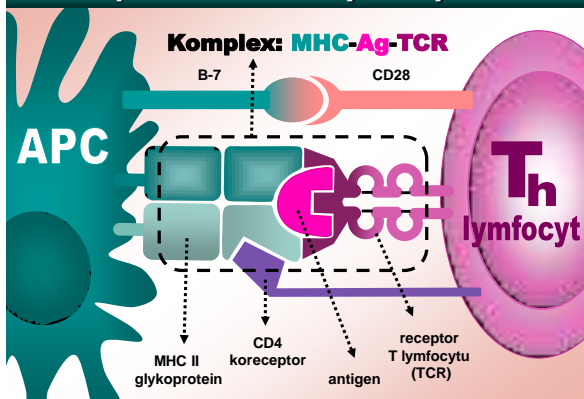

Povrchové molekuly T lymfocytů

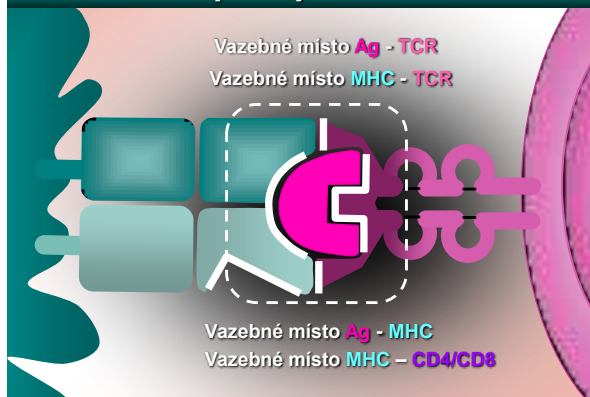
- TCR (T cell receptor): zprostředkuje tzv. 1. signál
- CD3 – protein nekovalentně vázán s TCR (přenáší signál aktivující T cell)
- ζ [zeta] - nekovalentně vázaný protein zesilující signál z TCR
- CD4, CD8 – koreceptorové molekuly (vazba na MHC molekuly)
- CD 28 kostimulační molekula zprostředkovávající 2. signál

Komplexní vazba T lymfocyt - APC

Vazebné plochy na MHC a TCR

Polymorfismus TCR a MHC

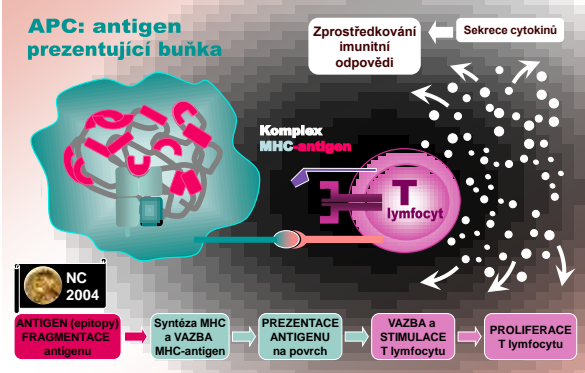
TCR a MHC

Nejvíce variabilní molekuly v těle

- TCR: unikátní způsob somatické modifikace DNA
- MHC: extrémní počet alel

Více přednáška: Imunogenetika

Komplexní aktivace T lymfocytů

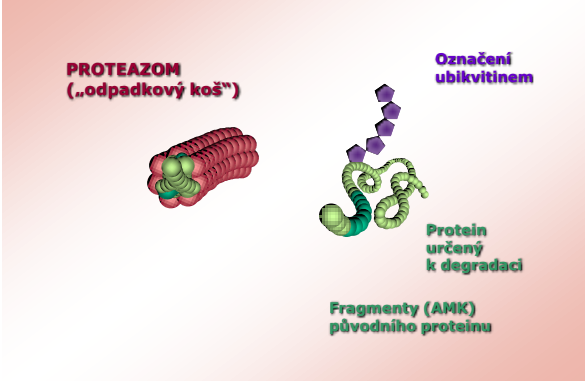

Proces UBIKVITINACE: Nobelova cena za Chemii v r. 2004

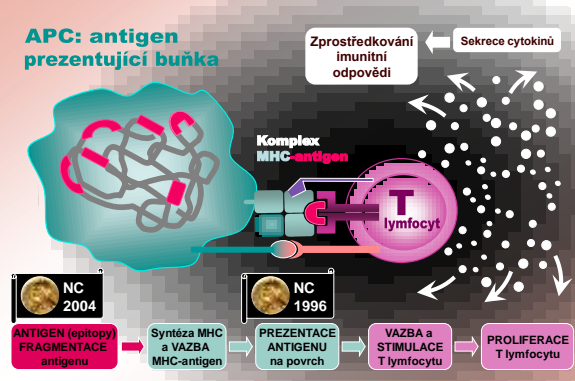

- K objasnění mechanismu, kterým buňka reguluje kvalitu a kvantitu svých proteinů, přispěli Izraelci **Aaron CIECHANOVER** (*1947), **Avram HERSHKO** (*1937) a Američan **Erwin ROSE** (*1926).
- V roce 2004 získali Nobelovu cenu za Chemii za objev řízené degradace nežádoucích buněčných proteinů v proteozomu, zprostředkované ubikvitinem.
- Ubikvitinem řízená degradace proteinů umožňuje správný průběh buněčného cyklu, opravu DNA, zabraňuje nádorovému bujení i alergickým reakcím.

Fragmentace proteinů a UBIKVITINACE

NC spjaté s aktivací T lymfocytů

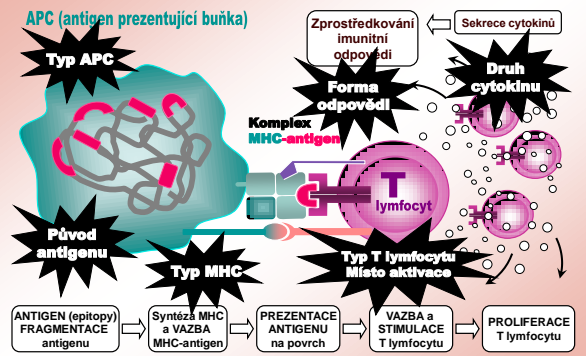

Úloha MHC molekul : Nobelova cena za Fyziologii a medicínu v r. 1996

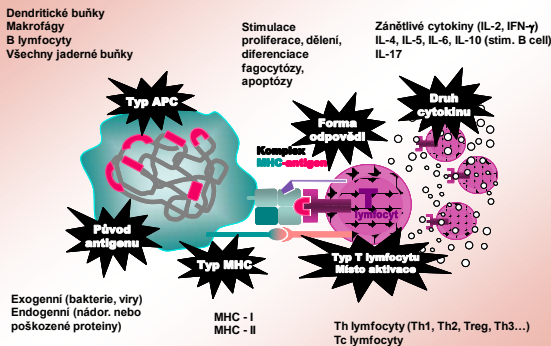

- V roce 1996 byla za objevy v souvislosti s MHC proteiny udělena Nobelova cena za Fyziologii a medicínu. Získali ji Australan **Peter C. DOHERTY** (*1940), Švýcar **Rolf M. ZINKERNAGEL** (*1944) za objev, který učinili počátkem sedmdesátých let ve Výzkumném lékařském ústavu Johna Curtina v Canbeře.
- Poprvé ukázali, že proteiny přítomné ve všech buňkách organismu (označ. MHC), mají něco společného s rozeznáváním infikovaných popř. jinak poškozených buněk imunitním systémem.
- Formulovali hypotézu, která se později potvrdila: cytotoxické T lymfocyty rozeznávají (detekují) na povrchu infikované buňky vlastní infekci pozměněné tzv. MHC molekuly.

Obecné schéma – řada modifikací

Obecné schéma – řada modifikací

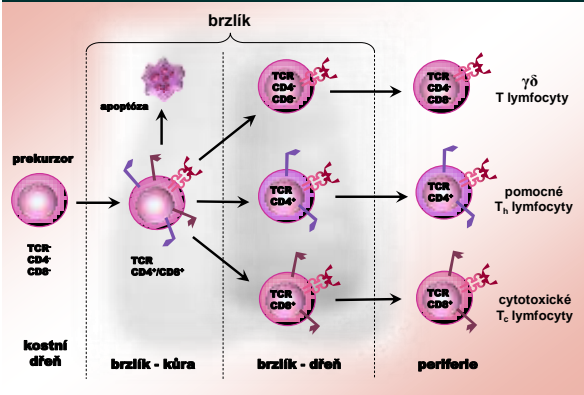
Populace T lymfocytů

Několik funkčních podtypů (subpopulací) T lymfocytů exprimujících typické povrchové molekuly a produkující různé cytokiny.

Hlavní klasifikační kritéria:

- Typ řetězce membránového TCR receptoru ($\alpha\beta$, $\gamma\delta$)
- Typ molekuly prezentující danému T lymfocytu antigen (MHC I, MHC II, CD-1, Qa-1)
- Typ rozpoznávaného antigenu:
  - Podle původu: endogenní, exogenní
  - Chemická struktura: protein, lipid, polysacharid
- Přítomnost koreceptorových CD molekul/vazeb
- Místo a podmínky aktivace lymfocytů
- Spektrum produkovaných cytokinů

Centrální diferenciace T lymfocytů

Populace T lymfocytů

T_c lymfocyty (cytotoxické)

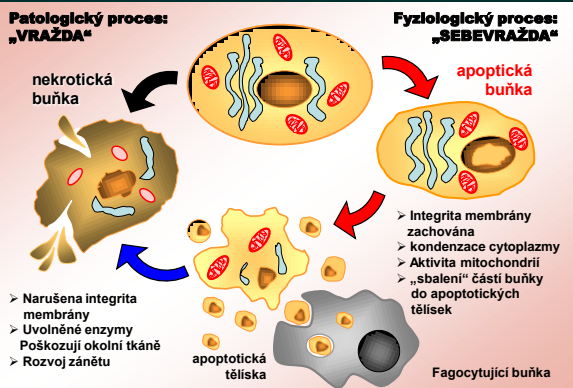
- spolu s $\alpha\beta$ TCR exprimují koreceptor CD8
- rozpoznávají především **Intracelulární peptidové antigeny** (viry, onkogenní aj. proteiny stresované buňky)
- iniciují **smrt buněk** infikovaných antigenem třemi cestami:

DEGRANULACE (kontaktní): lysozomy s cytotoxickými granulemi (perforiny, proteázy). Fúze do místa kontaktu T_c lymfocytu a infikované buňky → vytvoření lýtického póru.

AKTIVACE Fas-ligandu (kontaktní): vazba na apoptický receptor infikované buňky → apoptóza

SEKRECE LYFOTOXINU TNF- β (distanční): indukce apoptózy
Mechanismus je méně specifický - riziko poškození okolní tkáně.

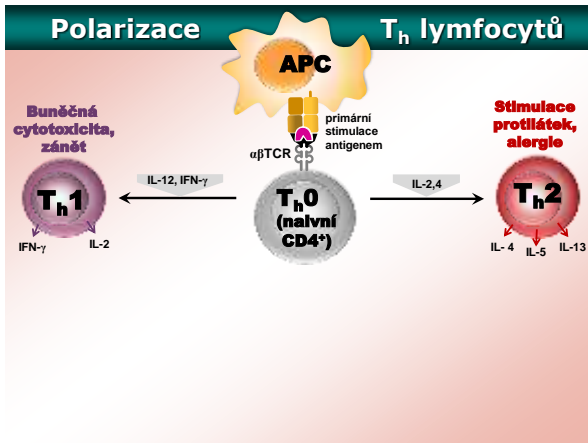
NEKRÓZA x APOPTÓZA

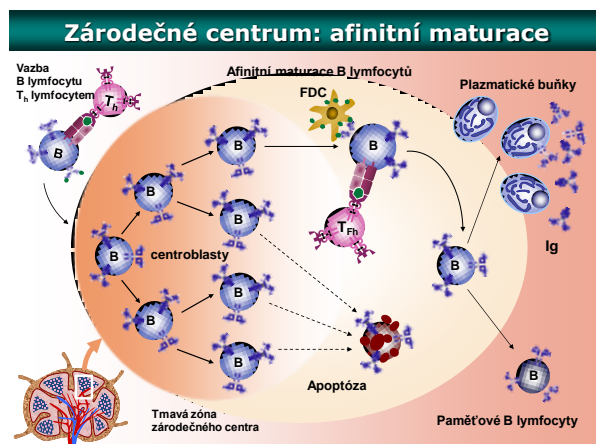
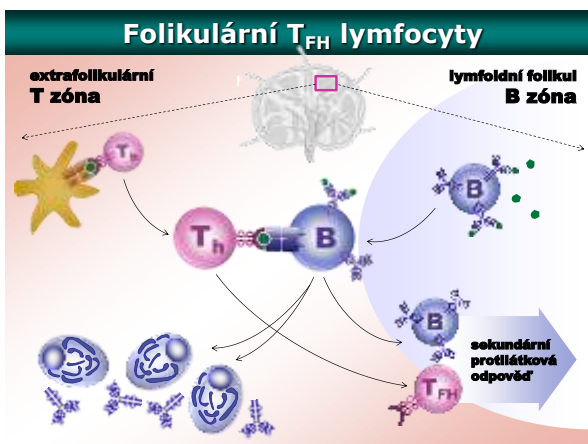
Polarizace pomocných T_h lymfocytů

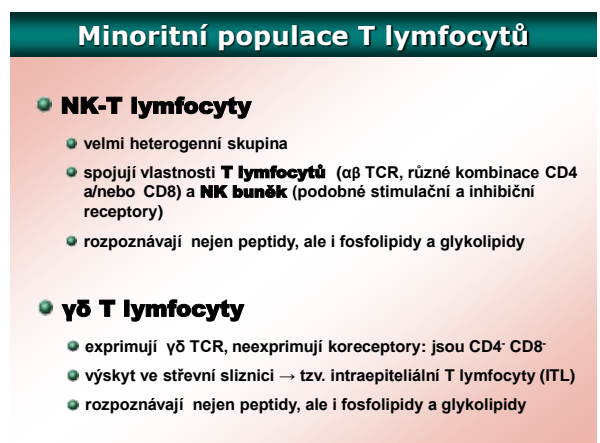
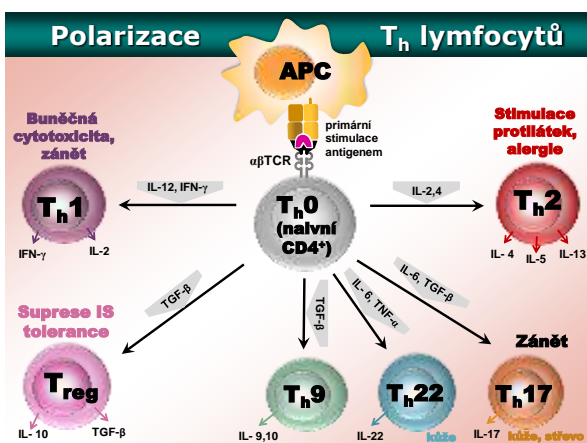
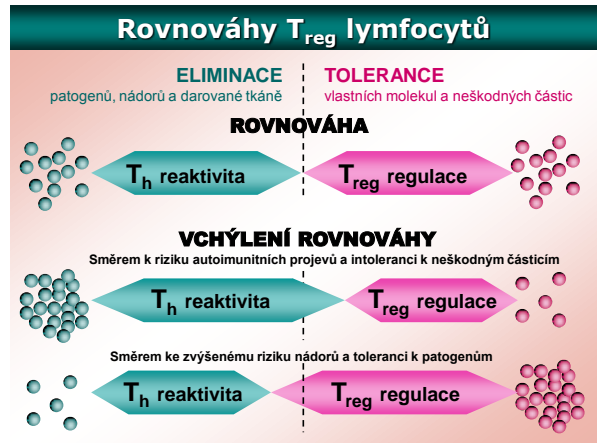
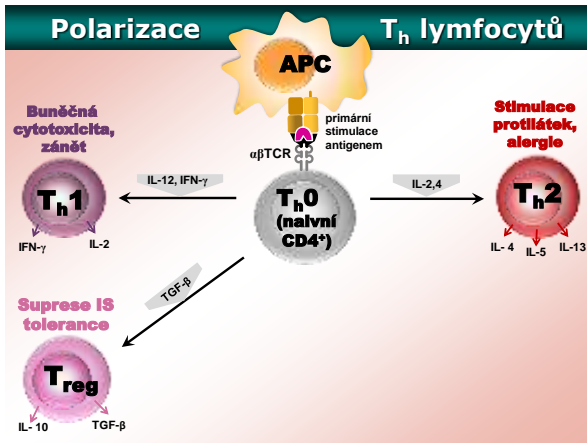
T_h lymfocyty (pomocné)

- existuje řada efektorových forem T_h lymfocytů
- vyvíjejí se na periférii z naivního T_{h0} lymfocytu po prvním setkání s antigenem
- typ efektorových populací závisí na spektru působících cytokinů, na typu Ag, na typu antigen prezentující buňky, na místě aktivace atd.

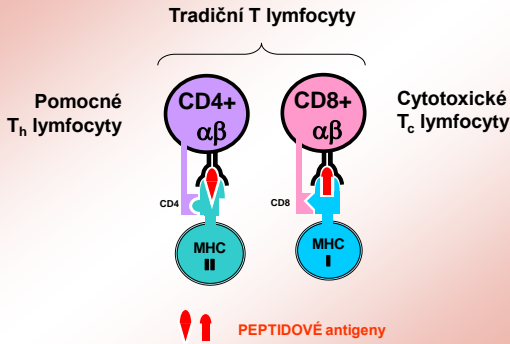
- ### Populace T lymfocytů
- **Folikulární T_{FH} lymfocyty**
    - Pomocné T_h lymfocyty stimulované v T-zóně lymfatických uzlin B lymfocylem prezentujícím antigen
    - Z extrafolikulární T-zóny putují do B-zóny (zárodečný folikul)
    - Podílejí se na procesu **afinitní maturace** (výběr B lymfocytů s největší afinitou k antigenu) a vzniku vysoce afinitních, na T závislých protilátek

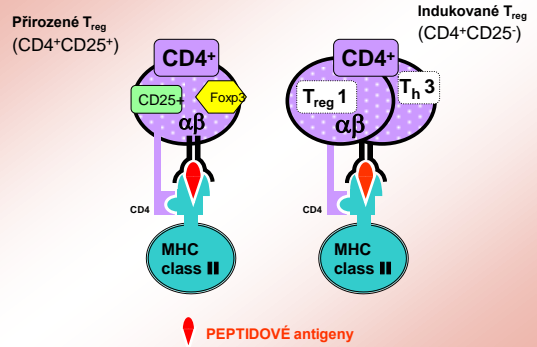

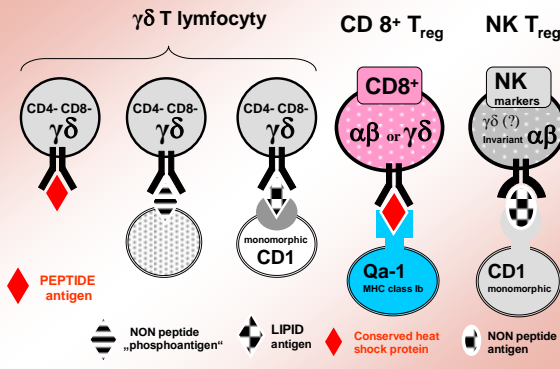
Populace T lymfocytů: tradiční T cell

Regulační T lymfocyty - přehled

Populace T lymfocytů : $\gamma\delta$ T cell

Co říci o T lymfocytech na závěr?

- Klíčové buňky **specifické** imunity, významné ale zasahující i do **nespecifické** imunity („*musí být u všeho*“)
- Ovlivňují **široké spektrum imunocytů** („*všem kecají do práce*“)
- **Nezastupitelnost** T lymfocytů; při selhání → fatální následky (infekce HIV, autoimunita aj.) – „*mají na to potenciál, kecat do práce ostatním*“
- Funkce/disfunkce T lymfocytů stojí v **pozadí řady fyziologicko-patologických stavů**: autoimunita, alergie, neoplazie, tkáňová inkompatibilita aj. (*jsou „tajným hráčem, sedou eminencí“ řady procesů v těle*)
- Existuje **řada subpopulací** a atypických forem; současné znalosti o T lymfocytech nejsou zdaleka úplné (*jsou „tajomné a stále něčím překvapují“*)

...možná čekají i na váš příspěvek k jejich poznání...